

Blogi orai – į švyturį neplauksim

Šeštadienį numatoma vėjuota diena, daugelyje rajonų pūs 15–18 m/s stiprumo vėjas. Rytuose vėjas gali sustiprėti iki 19–20 m/s. Diena bus nepastoviai debesuota, šiaurės rytuose gali trumpai palyti. Temperatūra kils iki 14–19 laipsnių šilumos, vakariniuose rajonuose 11–13 laipsnių šilumos. Gūsingas vėjas trukdys mėgautis savaitgaliu.

Mano, kaip NOA festivalio lankytojos, praeitos savaitės (balandžio 15-21 d.) orų prognozė – nuolatinis ciklonas, ir ramybės neduodantis šiuolaikinio stichijos siausmas, gerai prakošęs Vilniečių ir taip pavasariškai išsiblaškiusias galvas. Festivalis pradedamas opera „į švyturį“ kur Ramzių šeima taip ir nenuplaukia į švyturį dėl blogų orų, o užbaigiamas performatyvaus garso meno įvykiu „Blogi orai“ lietuviškąja premjera. Sakytume, oras - lengvabūdiška tema, tokiam rimtam dalykui, kaip konceptualusis menas. Vis dėl to nuo jos mes niekur nepabėgsime. „I care about everything all the time“ po lietuviškos premjeros paklaustas apie klimato atšilimą, juokavo A. Bumšteinas. Nori nenori kasdien nepaprastai daug galvojame apie orą. Paašškėja, jog mes nieko apie jį nežinome ir neišmanome. Teuvokiame, jog tai yra kažkas subtilaus neapčiuopiama ir nuolat kintančio. Oras regis yra visur aplink mus ir nuolat daro įtaką kasdieniam mūsų gyvenimui.

Panašiai gaunasi ir su šiuolaikiniu menu, tampančiu ko ne keiksmožodžiu recenzentų žodyne. Sunku, rupūžė, jį suprasti ir racionalizuoti. Sunku apie jį kalbėti. Meno kaip ir oro prasmės neapčiuopsi. Vis dėlto menas kultivuoja šiandieninės aplinkos klimata, kuriančių ir vartojančių psichologines sroves ir viduje siaučiančias stichijas. Kaip ir nuolatinė klimato kaita, kūrybinis procesas yra nenuoseklus ir nenusėjamas, nuolat besimainantis.

Statydami sceninį veikalą apie orą kompozitorius ir garso menininkas A. Bumšteinas ir jo bendrakeleiviai – kūrybinė komanda (Ivan Cheng, Gailė Gričiūtė, Greta Grinevičiūtė, Rūta Junevičiūtė, Aaron Kahn, Antanas Dombrovskij, Ignas Juzokas, Julius Kuršis, Ernestas Volodzka) kalbėdami apie orą siejo ateitį su praeitimi, modernumą su muziejiškomis atgyvenomis, mokslines įžvalgas su vaikišku žaidimu ir improvizacija.

Pasirodymo ašis – pagal brėžinius atkurtos barokinio teatro triukšmų mašinos, skirtos imituoti vandens ir oro stichijas bei išversti skirtingus atmosferos reiškinius į gyvą garsą. Instrumentinį ansamblį čia sudarė trys skirtingo dydžio vėjo mašinos, dvi lietaus mašinos, griaustinio mašina. Būdami ne muzikos, o triukšmų ir garsų instrumentai, išstatyti ant scenos šiuolaikiniam klausytojui jie kelia asociacijas į futurizmo ir modernaus triukšmų meno tradicijas. Naujam instrumentarijui buvo pritaikyta ir nauja garsų užrašymo sistema. Norint transformuoti orą į muziką, buvo pasitelkiami meteorologiniai žemėlapiai ir schemas. Tarpusavyje susitarus dėl ženklų reikšmės, jie paverčiami natomis. Taip suvaldomi barokiniai triukšmai ir scenoje pasigirsta orai.

Šiuolaikinis menas it vėtra yra košiamas klausytojų it kokių rėčių. Nežinai ką jie pasakys – karšta, šalta, vėjuota ar lija. Oras – subjektyvus dalykas. Kaip ir menas, jį teisingai įvardinti – tai lyg gaudyti vėją laukuose.

Operomanija ir visa NOA organizatorių grupė savaitę (na gerai, dešimtmetį) džiaugėsi plečiantys žanro ribas, šokinėjo nuo kojos ant kojos, skaičiuodami pirmais antrais – opera, (ne) opera. Net jei ir laikytume operą raktu, NOA festivalio durų juo niekaip neatraktume.

Mano nuomone, NOA festivalio raktas – tai operos kaip veikalo samprata, kuri yra tarsi tiltas, leidžiantis susitikti skirtingų meno šakų atstovams (dailininkams, muzikantams, dirigentams, dizaineriams, režisieriams, poetams, dramaturgams, šokėjams, kultūristams ir dar bala žino kam) ir sugebėti susišnekėti tarpusavyje. Tarpdisciplininis bendravimas, keitimasis idėjomis ir kolaboracinis meninės idėjos, koncepcijos plėtojimas. Žmonės ir idėjos, tai yra tikroji modernios „operos“ kūrybinė erdvė ir varomasis variklis, besislepiantis už žanro pavadinimo. Cituojant paties A. Bumšteino žodžius – „tereikia, kad aplink būtų žmonės, su kuriais galima bendradarbiauti. Kitaip tariant, reikia produktyvaus santykio. Ten, kur yra žmonės, ten – ir kūrybinė erdvė. Berlyne – palyginti nedideliame mieste – milžiniška kultūros koncentracija, itin gausu menininkų. Atrodo, kad turėtų egzistuoti laukinė konkurencija, tačiau visi labai draugiški ir palaiko vienas kito iniciatyvas. Galbūt tai tik dar viena išgyvenimo instinkto pusė – ne lipti vienas kitam per galvas, o glaustis į didesnius būrelius.“

Kolaboracija ir kūrybinės išraiškos laisvė – štai su kuo aš rakinčiau NOA. O operos sąvoką, kaip muzikos žanrą, pakankinus ir pratampus į kairę ir į dešinę, pabandžius jos galimybes ribas, paleisčiau keliauti sau, į laisvę.

Ona Jarmalavičiūtė